

ธรรมชาติกับความยุติธรรม : ความจริงที่ไม่เคยตาย
NATURE AND JUSTICE : THE TRUTH THAT NEVER DIES.

พระศรีรัชมงกมลบัณฑิต
Phrasirajamongkolpandit
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Mahamakut Buddhist University
Email: jowkoonarun101@gmail.com

Received 9 February 2022; Revised 25 February 2022; Accepted 28 August 2023.

บทคัดย่อ

ธรรมชาติที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตมนุษย์ทุกคนนั้นมีมากมายแต่ในบทความนี้นำมาอธิบายไว้เฉพาะ 5 อย่าง คือ ความแก่ ความเจ็บไข้ ความตาย ความพลัดพราก การรับผลของกรรม ซึ่งธรรมชาติทั้ง 5 นี้เป็นอีกความเชื่อหลักในคำสอนของพระพุทธศาสนา ธรรมชาติทั้ง 5 นี้เกี่ยวข้องมีผลกระทบต่อชีวิตมนุษย์ทุกคนโดยตรงและอย่างความยุติธรรมไม่มีความลำเอียงต่อมนุษย์ผู้ใดผู้หนึ่ง ซึ่งนั่นก็หมายความว่ามนุษย์ทุกคนต้องได้รับเหมือนกันหลีกเลี่ยงไม่พ้นเหมือนกัน ไม่มีใครจะได้เป็นอภิสิทธิ์ชนที่ไม่ต้องเข้าสู่อำนาจของธรรมชาติทั้ง 5 นี้ ทุกคนต้องเข้าสู่อำนาจของความแก่ ความเจ็บไข้ ความตาย ความพลัดพราก การรับผลกรรม โดยไม่มีข้อยกเว้นสำหรับผู้ใดแต่ประการใดเลย จึงถือได้ว่า ธรรมชาติ 5 อย่างนี้ ให้ความยุติธรรม เป็นความจริงอย่างไม่เคยตาย

คำสำคัญ: ธรรมชาติ; ความยุติธรรม; ความจริงที่ไม่เคยตาย

Abstract

The kinds of nature that influence the human life are numeral in number, but only five types of nature, as thought by Buddhism, are discussed. They are the natures of birth, illness, death and separation from the beloved beings and matters, together with the Law of Karma. Which five types of nature is principal thought in the Buddhism. These five kinds of nature are found to maintain the direct effects on all human beings who were born on the planet, Earth, without discrimination of race, faiths, gender, education, status and financial position. None is found to escape from their influential power. Under such circumstances, it can be concluded that the five kinds of nature render an equal and fair treatment on the human life. therefore can be considered the five kinds of nature Let justice, It's an absolute truth that never dies.

Keywords: Nature; Impartiality; Truth that never dies.

บทนำ

ธรรมชาติคือสิ่งที่มีเองหรือเกิดขึ้นเอง แต่สิ่งที่เรียกกันว่าธรรมชาตินั้นมุมมองของแต่ละคนอาจจะต่างกันอย่างสิ้นเชิงได้ตามความเข้าใจหรือมุมมองของแต่ละคน เช่น บางคนอาจจะมองว่าธรรมชาติต้องหมายถึงป่าไม้ ภูเขา แม่น้ำ ท้องฟ้า ก้อนเมฆ ฝนตก พายุ ร่อง ทะเล สัตว์นานาชนิด และอื่น ๆ ส่วนบางคนอาจมองว่าธรรมชาติคือลักษณะท่าทางการแสดงออกของคนของสัตว์ชนิดต่าง ๆ ที่ไม่เหมือนกัน เช่น แต่ละคนก็มีธรรมชาติกันคนละแบบ สัตว์แต่ละชนิดก็มีธรรมชาติที่ต่างกันออกไป และบางคนอาจมองว่า อาการของสิ่งต่าง ๆ เช่น ไฟ ธรรมชาติของมันเป็นร้อน น้ำธรรมชาติของมันคือเหลว หินธรรมชาติของมันคือแข็ง ทั้งนี้ก็สุดแล้วแต่ว่าใครจะมองหรือจะคิดว่า มันเป็นอย่างไร ส่วนธรรมชาติที่นำมาเสนอในบทความนี้หมายถึงเอาธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์เกิดกับมนุษย์และสัตว์ที่มีชีวิตอื่น ๆ และมีส่วนเกี่ยวข้องกับมนุษย์ทุกคนไม่มียกเว้น มนุษย์ทุกคนและสัตว์ทุกชนิดต้องเจอแน่ และที่สำคัญธรรมชาติที่ว่านี้ทุกอย่างก็ยิ่งให้ความยุติธรรมกับมนุษย์และสรรพสัตว์เสมอเหมือนเท่ากันทุกคนทุกชีวิตโดยไม่เลือกชนชั้นวรรณะ เพศ วัย ฐานะทางสังคม วุฒิการศึกษา และอื่น ๆ อันความยุติธรรมนี้สำหรับมนุษย์แล้วย่อมจะมีเงื่อนไขเสมอคือเรื่องเดียวกันการตัดสินของคนอาจจะต่างกันและคนที่ถูกตัดสินนั้นถ้ามีส่วนได้ก็จะยินดีพอใจ แต่ถ้าหากมีส่วนเสียก็จะไม่ยินดีไม่พอใจ สำหรับธรรมชาติที่จะนำมาเสนอในบทความนี้มีความยุติธรรมเสมอ ไม่มีคำว่าเงื่อนไข ได้รับเหมือนกันหมดเลยถ้าเกิดมาเป็นมนุษย์สืบเนื่องจากเหตุผลตามที่กล่าวมานี้ ผู้เขียนมีความประสงค์ที่จะทำความจริงให้ปรากฏว่า ที่หลาย ๆ คนในสังคมมักพูดกันโดยทั่วไปว่า ไม่มีความยุติธรรมเลย การตัดสินมี 2 มาตรฐาน ไม่มีมาตรฐานเลยนั้น อันนั้นถูกเพราะใช้คนตัดสิน คนที่มีกิเลสทั่วไปย่อมจะมีเหตุผลในการที่จะเลือกตัดสินที่แตกต่างกันออกไป อาจถูกมองว่าตัดสินได้อย่างยุติธรรม หรือตัดสินไม่ยุติธรรม แต่ก็ยังมีความยุติธรรมสากล คือความยุติธรรมกับทุกชีวิต นั่นคือธรรมชาติทั้ง 5 อย่าง คือ ความแก่ ความเจ็บไข้ ความตาย ความพลัดพราก การรับผลกระทบ ไม่สูญหายไปไหนยังรอให้ความยุติธรรมแก่มนุษย์ทุกคนและยังรวมถึงสัตว์ทุกประเภทด้วย ดังนั้น เมื่อใครรู้สึกได้ว่า ตนเองไม่ได้รับความยุติธรรม หรือโลกนี้ไม่มีความยุติธรรมเหลืออยู่ ควรตั้งสติมองไปดูที่ธรรมชาติทั้ง 5 ซึ่งให้ความยุติธรรมแก่ทุกชีวิตแบบเสมอภาค และหมั่นใช้โยนิโสมนสิการพิจารณาให้ถ่องถี่ว่า ที่มีการถูกตัดสินออกมาแบบค้านสายตาหรือเมื่อเกิดเหตุไม่พึงประสงค์ เช่น ไปทำบุญมาแท้ ๆ ยังเกิดอุบัติเหตุเสียชีวิต นั่นคือผลของกรรมที่คนเหล่านั้นกำลังได้รับ เราจะได้ละบาปกรรมสร้างคุณงามความดีอันจะส่งผลดีที่เราเรียกว่ายุติธรรมสำหรับเราบ้าง

ความหมายของธรรมชาติและยุติธรรม

เมื่อกล่าวถึงความหมายของธรรมชาติและยุติธรรมนั้น อันดับแรกพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของคำว่า "ธรรมชาติ" ว่า (1) เป็นคำนาม หมายถึง สิ่งที่เกิดมีและเป็นอยู่ตามธรรมดาของสิ่งนั้น ๆ หรือภาพภูมิประเทศ (2) เป็นคำวิเศษณ์หมายถึง ที่เป็นไปเองโดยมิได้ปรุงแต่ง เช่น สีธรรมชาติ (Royal Institute, 2011 : 597-598) ส่วนหนังสือพจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์ได้ให้ความหมายว่า หมายถึง ของที่เกิดเองตามวิสัยของโลก เช่น คน สัตว์ ต้นไม้ เป็นต้น (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559 : 144) Ducarme, F., & Couvet, D. ได้กล่าวไว้ในงานเขียนเรื่อง What does 'nature' mean? ถึงการวิเคราะห์ต้นกำเนิดและวิวัฒนาการของคำว่า "ธรรมชาติ" ในภาษายุโรป จากภาษากรีกโบราณที่เทียบเท่ากับภาษาละติน และจากนั้นไปสู่ความหมายสมัยใหม่ แสดงให้เห็นว่าคำนี้ถือว่าคุณเครือแต่คำที่นำจะให้ความหมายได้ดีที่สุดของธรรมชาติคือคำว่า "สมดุล" (Ducarme, F., & Couvet, D, 2020 : 7-8.)

ส่วนคำว่า "ยุติธรรม" ตามความหมายของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หมายถึง เป็นศัพท์นาม หมายถึง ความถึง ความเที่ยงธรรม, ความชอบธรรม, ความชอบด้วยเหตุผล, เช่น ศาลยอมทรงไว้ซึ่งความยุติธรรม

หรือเป็นชื่อกระทรวงที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการศาลยุติธรรม แต่ไม่รวมถึงการพิจารณาพิพากษาอรรถคดี และเป็นคำวิเศษณ์ หมายถึง เทียงธรรม, ไม่เอนเอียงเข้าข้างใดข้างหนึ่ง, ชอบด้วยเหตุผล, เช่น ราชอาณาจักรยุติธรรม กรรมการตัดสินอย่างยุติธรรม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554 :957) ลอร์ด เดนนิ่ง อดีตอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ของอังกฤษได้ให้ความหมายของความ ยุติธรรมในหนังสือ The road to Justice ว่าความยุติธรรม คือ เรื่องที่บุคคลในสังคมที่มีจิตใจที่ถูกต้องชอบ เชื่อ ว่าเป็นเรื่องที่ชอบธรรม (Justice is what the right - minded members of the community - those who have the right spirit within them - believe to be fair.) (Lord Denning, 1995: 4) จอห์น โรลส์นักปรัชญาเมธีชาวอเมริกัน ได้ให้ความหมายของความยุติธรรมว่า ความยุติธรรม คือ เรื่องที่บุคคลซึ่งมีเหตุผลคิดว่าเป็นเรื่องที่ชอบธรรม ถ้าพวกเขาต้องวินิจฉัยในคำถามโดยพวกเขาไม่อาจรู้ได้ว่า ตนเองมีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องนั้นอย่างไร (Justice is what rational people would regard as fair, if they had to decide that question with no knowledge whatever of what their position would be) (John Rawls, 1972 :140)

จากเหตุผลที่ว่ามานี้จึงพอที่จะสรุปได้ว่า ธรรมชาติก็คือสิ่งที่เกิดขึ้นเอง มีได้เอง เป็นไปโดยธรรมชาติของแต่ละอย่าง ไม่จำเป็นต้องมีอะไรมาบังคับบัญชาให้เกิด ไม่มีใครมาสร้าง เมื่อมีปัจจัยพร้อมที่จะให้เกิดก็เกิดได้ ส่วนยุติธรรมก็คือความเสมอภาค เทียงธรรม ไม่ลำเอียง ไม่มีเงื่อนไขส่วนตัวเข้ามาประกอบ ไม่ทำตามใจของผู้ใด ถ้าเป็นความยุติธรรมที่มนุษย์สร้างขึ้นแต่ละอย่าง ๆ ต้องสมเหตุสมผล แต่ถ้าเป็นความยุติธรรมของธรรมชาตินั้นคือความยุติธรรมทุกชีวิตย่อมจะได้รับผลเช่นกัน เช่น ตากแดดก็ร้อน ตากฝนก็เปียก เกิดมานานก็แก่และตาย

ธรรมชาติของมนุษย์

เมื่อกล่าวถึงธรรมชาติของมนุษย์ไม่อาจหลีกเลี่ยงคำว่า "จริต" ซึ่งหมายถึง ความเคยชินต่อสิ่งนั้น ๆ หรือความโน้มเอียงทางด้านจิตใจไปในสิ่งที่เคยชินมาแต่ภพชาติปางก่อน จริตนั้นแบ่งเป็น 6 คือ คนราคะจริต คนโทสจริต คนโมหจริต คนสัทธาจริต คนพุทธิจริต คนวิตกจริต (Wisutthika Translation, 1999 : 41) ซึ่งแต่ละจริตนั้นก็จะมีธรรมชาติที่ต่างกันออกไป คือ คนราคะจริต ก็จะมองหาความสวยงามความเรียบร้อย คนโทสจริต ก็จะมองหาความถูกใจถ้าไม่ถูกใจก็จะแสดงอาการโมโหหรือโกรธออกมาโดยไม่ยาก คนโมหจริต ก็จะแสดงอาการหลงงมงายยึดติดอะไร ๆ มีอัตตามากมาย คนสัทธาจริต ก็จะแสดงอาการเชื่อถืออะไรก็ได้โดยไม่ยาก จริงหรือไม่จริงก็เชื่อได้ คนพุทธิจริต ก็จะแสดงอาการเป็นคนเจ้าปัญญาเหตุผลเสมอจะไม่เข้าข้างใครเข้าข้างเฉพาะความถูกต้อง คนวิตกจริต ก็จะแสดงอาการของคนคิดมากขาดความมั่นใจ ซึ่งจริตทั้ง 6 นี้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นธรรมชาติของมนุษย์อีกรูปแบบหนึ่ง แต่ว่าธรรมชาติในรูปแบบนี้ไม่ได้ส่งผลต่อความยุติธรรมที่เท่าเทียมเสมอภาคกัน

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่มีผลหรือส่งผลต่อธรรมชาติของมนุษย์นั้นที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในคำสอนทางพระพุทธศาสนานั้นคือกรรม คำว่า "กรรม" นี้ ตามความหมายของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หมายถึง คำนาม (1) การ, การกระทำ, การงาน, กิจ, เช่น พลิกกรรม ต่างกรรมต่างวาระ, เป็นการดีก็ได้ ชั่วก็ได้ เช่น กุศลกรรม อกุศลกรรม (2) การกระทำที่ส่งผลร้ายมาซึ่งปัจจุบัน หรือซึ่งจะส่งผลร้ายต่อไปในอนาคต เช่น บัดนี้กรรมตามทันแล้ว ระวังกรรมจะตามทันนะ (3) บาป, เคาระห์, เช่น คนมีกรรม กรรมของฉันแท้ ๆ (4) ความตายในคำว่าถึงแก่กรรม (Royal Institute, 2011 : 16) ในพระไตรปิฎกพระพุทธเจ้าทรงแสดงเรื่องกรรมไว้ตอนหนึ่งว่า กम्म สตเต วิภชตี ยทิทํ หีนปฺปณฺตีตตาย แปลว่า กรรมย่อมจำแนกสัตว์ทั้งหลายให้เลวหรือประณีต (ม.อุปรี, 14 : 596/385)

จากข้อความตามที่กล่าวมานี้ จึงพอสรุปได้ว่า กรรมนั่นเองเป็นป่อเกิดของธรรมชาติมนุษย์อีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งธรรมชาติในที่นี้จะเป็นเรื่องของพฤติกรรมที่แสดงออกทางกาย วาจา และใจของแต่ละคน

อนึ่งว่าโดยธรรมชาติของคนอีกอย่างหนึ่งก็คือมักจะรวมกันอยู่เป็นกลุ่มก้อน ไม่นิยมแยกตัวออกไปอยู่อย่างโดดเดี่ยว สมดังที่อริสโตเติล นักปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่ของกรีกได้กล่าวไว้ว่า "มนุษย์เป็นสัตว์สังคม (Human being is social animal)" เพราะมนุษย์มีการอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างเป็นหมวดหมู่ มิได้ใช้ชีวิตอยู่เพียงคนเดียวตามลำพังแต่อย่างใด เนื่องจากมนุษย์ต้องทำกิจกรรมร่วมกันอยู่ตลอดเวลา ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันและแต่ละชีวิตต่างก็ต้องการที่จะเสริมสร้างความสุข ความมั่นใจ และความปลอดภัยให้กับตนเองอยู่เสมอ สังคมจึงเป็นแหล่งรวมศูนย์ทางความคิดที่มนุษย์ได้สร้างขึ้นมา เพื่อแสวงหาคำตอบทุก ๆ อย่างให้กับตนเอง (<https://www.kroobannok.com/12093>)

ส่วน ฮอบส์ (Hobbes) ได้กล่าวอธิบายธรรมชาติของมนุษย์ว่า มนุษย์เราโดยธรรมชาติแล้วมีความเท่าเทียมกันเพราะธรรมชาติ ได้สร้างให้คนเรามีความเท่าเทียมทั้งในด้านร่างกายและจิตใจ ถึงแม้ว่าภายนอก บางคนอาจจะมีร่างกายแข็งแรงหรือบางคนอาจจะดูมีความเฉลียวฉลาดกว่าผู้อื่น แต่ภาพรวมก็ไม่ได้แตกต่างกันนัก และไม่ว่าสิ่งนั้นเป็นประโยชน์แก่มนุษย์นัก คนที่อ่อนแอก็สามารถฆ่าคนที่แข็งแรงกว่าได้ โดยวิธีการใช้อาวุธหรือเล่ห์กลอื่น ๆ (Hobbes, 1996: 82) ตามทัศนะของฮอบส์ ธรรมชาติของมนุษย์นั้น เป็นผลรวมขององค์ประกอบ ตามธรรมชาติและอำนาจองค์ประกอบดังกล่าว ได้แก่ การเจริญเติบโต ความเคลื่อนไหว ประสาทสัมผัสและเหตุผล เป็นต้น (Hobbes, 2008: 21)

นั่นก็คือ มนุษย์นั้นมีธรรมชาติเป็นของติดตัวมาอยู่หลายประการ เช่น มีความโลภอยากได้อย่างไร้ขีดจำกัด มีความโกรธไม่พอใจใครก็ได้ที่ไม่ใช่พวกของตน แต่บางครั้งพวกเดียวกันแท้ ๆ ก็โกรธกันทำร้ายกันได้ เพราะผลประโยชน์ไม่ลงตัวบ้าง อื่น ๆ บ้าง มีความโง่ความหลงเป็นนิสัยนึกว่าตัวเองแน่อยู่คนเดียวตลอดเวลา และเมื่อต้องมารวมกันอยู่ในสังคมเดียวกันก็จะแสดงออกในรูปแบบต่าง ๆ ที่เหมือนกันบ้าง ไม่เหมือนกันบ้าง นั่นคือธรรมชาติอีกรูปแบบหนึ่งของมนุษย์ในโลกนี้

นอกจากนั้นในโลกมนุษย์นี้หลายอย่างมีธรรมชาติเป็นของตนเอง เช่น ไฟมีธรรมชาติร้อน ดวงอาทิตย์มีธรรมชาติส่องแสงให้เกิดความสว่าง กลางคืนมีธรรมชาติมืด มนุษย์เราก็เช่นนั้นอาจมีธรรมชาติหลากหลายรูปแบบ เช่น การแสดงออกในลักษณะต่าง เช่น การพูด การแสดงสีหน้าท่าทางเมื่อกระทบกับอารมณ์ที่ไม่เหมือนกัน เช่น แสดงอาการดีใจที่ได้รับลาภ ยศ สรรเสริญ สุข แสดงอาการเสียใจทุกข์หรืออาจถึงกับร้องไห้เมื่อได้พบกับเรื่องเสื่อมลาภ เสื่อมยศ การถูกนิทนาว่าร้าย ต่าง ๆ นานา หรือเกิดความสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ในชีวิต หรือนอกจากนั้นบางคนอาจจะมีธรรมชาติ หนักไปทางโกหก อิจฉาริษยา เอาเปรียบคนอื่น หน้าไหว้หลังหลอก ซึ่งธรรมชาติที่ว่ามาทั้งหมดนี้อาจจะไม่ยุติธรรมสำหรับหลาย ๆ คน หลาย ๆ ครั้ง หลากหลายกรณี

แต่ธรรมชาติของมนุษย์ที่ว่ามานี้ไม่ใช่ธรรมชาติที่จะนำมาอธิบายในบทความนี้ ธรรมชาติในบทความนี้ก็คือธรรมชาติที่มนุษย์ทุกคนต้องเจอเข้ากับตนเองสักวันหนึ่งในชีวิตนี้อย่างแน่ ๆ หรือขณะนี้เวลานี้บางคนหรือหลาย ๆ คนอาจจะเผชิญกับธรรมชาตินี้อยู่แล้ว ซึ่งธรรมชาตินี้มีทั้งหมด 5 อย่างได้แก่

1) **ชรา** ความแก่ เฒ่า ชรา ชำรุดทรุดโทรม คร่ำคร่า ทุกคนต้องแก่

2) **พยาธิ** ความเจ็บป่วย เป็นไข้ ด้วยโรคนานาชนิด ทั้งโรคหนักแบบตายแน่ ๆ แม้จะรักษา หรือโรคไม่หนักยังพอที่จะรักษาได้และหายได้ และโรคที่ได้รับความนิยมนิยมสูงสุดสร้างความฮือฮาตื่นเต้นให้กับมวลมนุษยชาติในช่วงเวลานี้ไม่มีโรคชนิดไหนที่ยิ่งใหญ่และแพร่หลายเท่ากับโรคไวรัสโควิด 19 จนถึงบัดนี้ยังไม่มียารักษาได้เลย มีแต่แนวทางป้องกันตนเองเพื่อไม่ให้มันมาติดเรา ทุกคนต้องเจ็บไข้

3) **มรณะ** ความตาย ธรรมชาตินี้มาคู่กับความเกิด เกิดเท่าไร่ตายเท่านั้น ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน ยังไม่ปรากฏให้เห็นเลยว่ามีใครบ้างที่เกิดมาแล้วยังไม่ตายหรือจะไม่ตาย สรุปลักษณ์คือตายทั้งหมายเท่าจำนวนกับที่เกิดมา ทุกคนต้องตาย

4) **ความพลัดพรากจากกัน** ไม่ได้ด้วยกันตลอดไปตั้งแต่เกิดมาจนตาย ความพลัดพรากนี้หมายถึงพลัดพรากจากคนและอื่น ๆ ทุกอย่างเท่าที่ผ่านมาในชีวิต ทุกคนต้องพบกับความพลัดพราก

5) **การรับผลกรรม** ทุกชีวิตสร้างกรรมมาแล้วมากมายและสร้างกรรมอยู่ในปัจจุบันหลากหลายรูปแบบ ทุกชีวิตต้องรับวิบากกรรมที่ตนทำทั้งดีทั้งเลวทั้งบุญทั้งบาปทุกคนต้องได้รับผลของกรรม ธรรมชาติทั้ง 5 อย่างนี้ เกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์ทุกคน ผู้เขียนยกเนื้อหาสาระมาจากโครงร่างในพระไตรปิฎกที่พระพุทธเจ้า ตรัสสอนพุทธบริษัทให้พิจารณาอย่างสม่ำเสมอว่า ปณณิกานิ ภิกขเว ฐานานิ อภินันท์ ปจจเวกขิตพพานิ อิตถิยา วา ปุริเสน วา คหณฺฐเนน วา ปพพชิตเนน วา กตมานิ ปณฺจ ชราธมฺโมมฺหิ ชรี อนตฺตีโตติ อภินันท์ ปจจเวกขิตพพ อิตถิยา วา ปุริเสน วา คหณฺฐเนน วา ปพพชิตเนน วา พยาธิธมฺโมมฺหิ พยาธิ อนตฺตีโตติ อภินันท์ ปจจเวกขิตพพ อิตถิยา วา ปุริเสน วา คหณฺฐเนน วา ปพพชิตเนน วา มรณธมฺโมมฺหิ มรณฺ อนตฺตีโตติ อภินันท์ ปจจเวกขิตพพ อิตถิยา วา ปุริเสน วา คหณฺฐเนน วา ปพพชิตเนน วา สพเพหิ เม ปิเยหิ มนาเปหิ นานาภาโว วินาภาโวติ อภินันท์ ปจจเวกขิตพพ อิตถิยา วา ปุริเสน วา คหณฺฐเนน วา ปพพชิตเนน วา กมฺมสสโกมฺหิ กมฺมทายาโท กมฺมโยนิ กมฺมพณฺธุ กมฺมปฏิสรฺโณ ยํ กมฺมํ กริสฺสามิ กลฺยาณํ วา ปาปกํ วา ตสฺส ทายาโท ภวิสฺสามิตี อภินันท์ ปจจเวกขิตพพ อิตถิยา วา ปุริเสน วา คหณฺฐเนน วา ปพพชิตเนน วาฯ (อง.ปณจก. 22/57/81-82)

แปลว่า ดูก่อนท่านผู้เห็นภัยในวัฏฏะทั้งหลาย ฐานะ(ธรรมชาติ) 5 อย่างเหล่านี้ สตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม คฤหัสถ์ก็ตาม บรรพชิตก็ตาม ควรพิจารณาเนื่อง ๆ ฐานะ(ธรรมชาติ) 5 อะไรบ้าง คือ สตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม คฤหัสถ์ก็ตามควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า (1) เรามีความแก่เป็นธรรมดา ล่วงพ้นความแก่ไปไม่ได้ (2) เรามีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา ล่วงพ้นความเจ็บไข้ไปไม่ได้ (3) เรามีความตายเป็นธรรมดา ล่วงพ้นความตายไปไม่ได้ (4) เราจะต้องพลัดพรากจากคนจากสรรพสิ่งที่เป็นที่รักที่ชอบใจของเราทั้งหมด (5) เรามีกรรมเป็นของตน เป็นทายาทของกรรม เกิดมาเพราะกรรม พึ่งพาอาศัยกรรม จักเป็นทายาทของกรรมที่ทำไว้ทั้งดีหรือชั่ว

ถ้าจะมีใครถามว่า เพราะเหตุใดผู้เขียนจึงระบุ ว่า ชรา ความแก่ (2) พยาธิ ความเจ็บป่วย เป็นไข้ (3) มรณะ ความตาย (4) ความพลัดพรากจากกัน (5) การรับผลกรรม เป็นธรรมชาติ ก็ตอบว่า สภาวะธรรมทั้ง 5 นี้ มีเองเป็นเองโดยธรรมชาติ แม้มนุษย์จะไม่ได้ทำอะไรเลยก็เกิดขึ้นได้เมื่อมีเหตุปัจจัยพร้อมให้เกิดขึ้นได้ ดังเช่นกรณี

ความแก่ชราของมนุษย์ทุกคนก็แก่เอง เมื่อเกิดมานานก็แก่ ไม่มีอะไรมาทำให้แก่ จึงเรียกได้ว่าเป็นธรรมชาติ ในพระพุทธศาสนาท่านอธิบายว่า ความแก่มี 2 รูปแบบ คือ ปากฏชรา หมายถึง ความแก่ที่ปรากฏหรือเปิดเผยให้เห็น และปฏิจจฉันนชรา หมายถึง ความแก่ที่ปกปิด ในชราทั้ง 2 อย่างนั้น ความแก่ในรูปธรรมทั้งหลาย ชื่อว่า ปากฏชรา เพราะแสดงความวิการมีความหัก เป็นต้น ในอวัยวะมีฟัน เป็นต้นให้เห็น ส่วนในรูปธรรมชื่อว่า ปฏิจจฉันนชรา เพราะไม่แสดงความวิการเช่นนั้นให้เห็น (ม.ม. 17/117/586.)

พยาธิ ความเจ็บป่วย เป็นไข้ มีโรคร้ายไข้เจ็บชนิดต่าง ๆ หนักบ้าง เบาบ้าง ก็เป็นเอง ไม่ได้มีใครมาทำให้ เมื่อมีเหตุปัจจัยพร้อมที่จะทำให้ต้องป่วยไข้ก็ต้องป่วยไข้เอง ดังนั้น ความป่วยไข้มันจึงเป็นธรรมชาติอีกรูปแบบหนึ่ง ความเจ็บป่วยนี้ว่าโดยสรุป มี 2 ประเภท คือ ประเภทที่รักษาจึงหาย ถ้าไม่ได้รับการรักษาก็จะไม่หาย และประเภทที่แม้จะมีการรักษาอย่างไร ด้วยวิธีไหนก็ตาม เท่าที่ความรู้ความสามารถของมนุษย์จะมีและสุดยอดเครื่องมือแพทย์เท่าที่มี สุดท้ายจริง ๆ โรคนั้น ๆ ก็สามารถทำให้คนป่วยคนนั้นตายได้แน่นอน

มรณะ ความตาย นี้ก็เป็นธรรมชาติของชีวิตมนุษย์อีกรูปแบบหนึ่ง เพราะเมื่อมีเหตุปัจจัยพร้อมก็เกิด ความตายได้ ในพระพุทธศาสนาท่านอธิบายเรื่องความตายว่า มรณะ มี 2 อย่าง คือ กาลมรณะ อกาลมรณะ ใน

มรณะ 2 อย่างนั้น กาลมรณะย่อมมีเพราะสิ้นบุญบ้าง เพราะสิ้นอายุบ้าง เพราะสิ้นทั้งสองอย่างบ้าง อกาลมรณะย่อมมีด้วยอำนาจกรรมอันเข้าไปตัดกรรมที่ทำให้มีชีวิตอยู่ ในมรณะเหล่านั้น มรณะใดแม้เมื่อความถึงพร้อมแห่งปัจจัยอันเป็นเครื่องยังอายุให้สืบต่อไปยังมีอยู่แต่ก็มีขึ้นได้ เพราะความที่กรรมอันก่อปฏิสนธิมีวิบากสูงอมสิ้นเชิงแล้วนี้ ชื่อว่า มรณะเพราะสิ้นบุญ มรณะใดมีขึ้นด้วยอำนาจความสิ้นแห่งอายุ ดังอายุอันมีประมาณสัก 100 ปีของคนทุกวันนี้ เพราะความไม่สมมติ เช่น คติ กาล และอาหาร เป็นต้น นี้ชื่อว่า มรณะเพราะสิ้นอายุ ส่วนมรณะใดย่อมมีแก่บุคคลทั้งหลายผู้มีปัจจัยเครื่องสืบต่อแห่งอายุถูกรกรรมที่สามารถยังสัตว์ให้เคลื่อนจากฐานะที่เป็นอยู่ได้ทันทีเข้ามาตัดเอา ดุจคนบาปทั้งหลายมีพญาทุสมิรา และพญากลาพู เป็นต้นก็ดี แก่บุคคลทั้งหลายผู้มีปัจจัยเครื่องประหารของพญาทุสมิรา และพญากลาพู เป็นต้น ด้วยความพยายามมีการใช้ ศัสตรา เป็นต้น ด้วยอำนาจแห่งกรรมที่ทำให้ไว้ในปางก่อนก็ดี มรณะนี้ชื่อว่า อกาลมรณะ (วิสุทธิมรรคแปล ภาค 2 ตอน 1/1-2)

ความพลัดพรากจากกัน ก็เป็นอีกอย่างหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นได้เองเมื่อมีเหตุปัจจัยพร้อมที่จะทำให้เกิด ดังนั้น ในที่นี้จึงเรียกว่า ธรรมชาติ มีคำถามว่า เคยมีใครบ้างไหม ในอดีต มีใครบ้างไหม ในปัจจุบัน จะมีใครบ้างไหม ในอนาคต ที่ไม่พลัดพรากจากอะไรเลยในช่วงชีวิตตั้งแต่วันเกิดจนถึงวันตาย ตอบได้ว่า ไม่มี สรุปรว่า ความพลัดพรากเกิดขึ้นกับทุกชีวิต บางครั้งเราจากเขา บางครั้งเขาจากเรา บางครั้งจากกันชั่วคราว บางครั้งจากกันตลอดชีวิต แม้สรรพสัตว์และสรรพสิ่งเราก็พลัดพรากจากกันมามากต่อมากแล้วจนกล่าวได้ว่าในช่วงชีวิตของคนเรานี้มีอะไรที่ผ่านมาแล้วก็ผ่านไปมากมาย

และธรรมชาติของชีวิตมนุษย์ที่ต้องเกี่ยวข้องกับอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ในลำดับที่ 5 คือ การรับผลกระทบ ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นกับชีวิตเรามีเมื่อเหตุปัจจัยพร้อมนั้นก็คือผลของกรรม ผลของกรรมนั้นบางอย่างติดตามคนเรามาตั้งแต่อดีตชาติ เราเคยไปทำกรรมอะไรกับใครไว้ ถึงวันหนึ่งเราก็ต้องรับผลของกรรมนั้นเปรียบเหมือน การส่งจดหมายหรือส่งอีเมล ส่งข้อความไปหาตนเองสักวันหนึ่งตนเองก็ต้องได้รับสิ่งที่ตนเองทำนั้นไม่หายไปไหนเลย แม้ผลของกรรมทุกมนุษย์ทุกคนที่พากันทำในปัจจุบัน บางอย่างเราก็ต้องรับในปัจจุบัน บางอย่างเราก็จะไปรับในอนาคต

เรื่องการรับผลกระทบนี้ มีคำสอนที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้และพระธรรมสังฆคณาจารย์ทั้งหลายท่าน นำมารวบรวมเป็นหมวดหมู่ไว้ในพระไตรปิฎกมีปรากฏหลายแห่ง เช่นอย่างพระพุทธเจ้าตรัสกะปุณณะอุบาสก ว่า ปุณณะ กรรม 4 ประการนี้ เราทำให้แจ้งชัดด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้วสอนผู้อื่นให้รู้ตาม 4 ประการนั้นเป็น โฉน ปุณณะ กรรมดำมีวิบากดำมีอยู่ กรรมขาวมีวิบากขาวมีอยู่ กรรมทั้งดำทั้งขาว มีวิบากทั้งดำทั้งขาวมีอยู่ กรรมไม่ดำไม่ขาว มีวิบากไม่ดำไม่ขาว เป็นไปเพื่อความสิ้นกรรมมีอยู่

ปุณณะ ก็กรรมดำ มีวิบากดำ เป็นโฉน ปุณณะ บุคคลบางคนในโลกนี้ประมวลงกายสังขาร อันมีความทุกข์ ประมวลงจิตสังขารอันมีความทุกข์ ประมวลงมโนสังขารอันมีความทุกข์ ครั้นแล้วเขาย่อมเข้าถึงโลกอันมีความทุกข์ ผัสสะอันประกอบด้วยทุกข์ย่อมถูกต้องเขาผู้เข้าถึงโลกอันมีความทุกข์ เขอันผัสสะประกอบด้วยทุกข์ ถูกต้องย่อมเสวยเวทนาอันประกอบด้วยทุกข์อันเป็นทุกข์โดยส่วนเดียว ดุจสัตว์นรก ฉะนั้น เพราะกรรมที่มีดังนี้แล ความอุปบัติของสัตว์จึงมี สัตว์ทำกรรมใดไว้ ย่อมเข้าถึงเพราะกรรมนั้น ผัสสะย่อมถูกต้องเขาผู้เข้าถึงแล้ว แม้เพราะอย่างนี้เราจึงกล่าวว่า สัตว์มีกรรมเป็นทายาท ข้อนี้ เรากล่าวว่า กรรมดำมีวิบากดำ

ปุณณะ ก็กรรมขาว มีวิบากขาว เป็นโฉน ปุณณะ บุคคลบางคนในโลกนี้ประมวลงกายสังขาร อันไม่มีความทุกข์ ประมวลงจิตสังขารอันไม่มีความทุกข์ ประมวลงมโนสังขารอันไม่มีความทุกข์ ครั้นแล้ว เขาย่อมเข้าถึงโลกอันไม่มีความทุกข์ ผัสสะอันไม่มีความทุกข์ย่อมถูกต้องเขาผู้เข้าถึงโลกอันไม่มีความทุกข์ เขอันผัสสะไม่มีความทุกข์ถูกต้องแล้วย่อมเสวยเวทนาอันไม่มีความทุกข์ เป็นสุขโดยส่วนเดียวดุจเทพชั้นสุภิกิณหะ ฉะนั้น

เพราะกรรมที่มีดังนี้แล ความอุปบัติของสัตว์จึงมี สัตว์ทำกรรมใดไว้ย่อมเข้าถึงเพราะกรรมนั้น ผัสสะย่อมถูกต้อง เขาผู้เข้าถึงแล้ว แม้เพราะอย่างนี้ เราจึงกล่าว สัตว์มีกรรมเป็นทายาท ข้อนี้เรากล่าวว่า กรรมขาวมีวิบากขาว

ปุณณะ ก็กรรมทั้งดำทั้งขาว มีวิบากทั้งดำทั้งขาว เป็นไฉน ปุณณะ บุคคลบางคนในโลกนี้ ประมวลลกยสังขารอันมีความทุกข์บ้าง ไม่มีความทุกข์บ้าง ประมวลลวจีสังขารอันมีความทุกข์บ้าง ไม่มีความทุกข์บ้าง ประมวลลมโนสังขารอันมีความทุกข์บ้าง ไม่มีความทุกข์บ้าง ครั้นแล้วเขาย่อมเข้าถึงโลกอันมีความทุกข์บ้าง ไม่มีความทุกข์บ้าง ผัสสะอันมีความทุกข์บ้าง ไม่มีความทุกข์บ้าง ย่อมถูกต้องเขา ผู้เข้าถึงโลกอันมีความทุกข์บ้าง ไม่มีความทุกข์บ้าง เขาอันผัสสะที่มีความทุกข์บ้าง ไม่มีความทุกข์บ้าง ถูกต้องแล้วย่อมเสวยเวทนาอันมีความทุกข์บ้าง ไม่มีความทุกข์บ้าง มีทั้งสุขและทุกข์ระคนกัน ดุจพวงมनुษย์ เทพบางเหล่า และสัตว์วิบาตบางเหล่า ฉะนั้น เพราะกรรมที่มีดังนี้แล ความอุปบัติของสัตว์จึงมี สัตว์ทำกรรมใดไว้ย่อมเข้าถึงเพราะกรรมนั้น ผัสสะย่อมถูกต้องเขาผู้เข้าถึงแล้ว แม้เพราะอย่างนี้ เราจึงกล่าว สัตว์มีกรรมเป็นทายาท ข้อนี้เรากล่าวว่า กรรมทั้งดำทั้งขาวมีวิบากทั้งดำทั้งขาว ปุณณะ ก็กรรมไม่ดำไม่ขาว มีวิบากไม่ดำไม่ขาว ย่อมเป็นไปเพื่อความสิ้นกรรมนั้น เป็นไฉน ปุณณะ บรรดากรรม 3 ประการนั้น เจตนาเพื่อละกรรมดำ มีวิบากดำ เจตนาเพื่อละกรรมขาว มีวิบากขาว เจตนาเพื่อละกรรมทั้งดำทั้งขาว มีวิบากทั้งดำทั้งขาวนั้นเสีย ข้อนี้เรากล่าวว่า กรรมไม่ดำไม่ขาว มีวิบากไม่ดำไม่ขาวย่อมเป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม (ม.ม. 13/88/66-68) สรุปความเรื่องธรรมชาติคือการรับผลกรรมนี้ก็คือ เมื่อมนุษย์ทำกรรมอันใดไว้จะดีหรือชั่วก็ตามมนุษย์นั้นแหละย่อมจะได้รับผลแห่งกรรมนั่นเอง

การที่จะทำความเข้าใจให้ถูกต้องถ่องแท้ถึงธรรมชาติทั้ง 5 อย่าง ต้องอาศัยการคิดการพิจารณาโดยแยบคาย หรือเรียกว่า ต้องมีโยนิโสมนสิการ ซึ่งวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการนี้ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ประยุทธ์โต) ได้อธิบายว่า ก็คือการนำเอาโยนิโสมนสิการมาใช้ในทางปฏิบัติหรือโยนิโสมนสิการที่เป็นภาคปฏิบัติ วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการหรือเรียกสั้น ๆ ว่าวิธีโยนิโสมนสิการนี้ แม้จะมีหลายอย่างหลายวิธีแต่เมื่อว่าโดยหลักการก็มี 2 แบบ คือ โยนิโสมนสิการที่มุ่งสกัดหรือกำจัดอวิชชาโดยตรง โยนิโสมนสิการที่มุ่งเพื่อสกัดหรือบรรเทาต้นเหตุ โยนิโสมนสิการที่มุ่งกำจัดอวิชชาโดยตรงนั้นนั้นตามปกติเป็นแบบที่ต้องใช้ในการปฏิบัติธรรมจนถึงที่สุดเพราะทำให้เกิดความเข้าใจตามเป็นจริงซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการตรัสรู้ ส่วนโยนิโสมนสิการแบบสกัดหรือบรรเทาต้นเหตุ มักใช้เป็นข้อปฏิบัติขั้นต้นๆ ซึ่งมุ่งเตรียมพื้นฐานหรือพัฒนาตนเองในด้านคุณธรรมให้เป็นผู้พร้อมสำหรับการปฏิบัติขั้นสูงขึ้นไปเพราะเป็นเพียงขั้นขัดเกลาภิเลส แต่โยนิโสมนสิการหลายวิธีใช้ประโยชน์ได้ทั้ง 2 อย่างคือทั้งกำจัดอวิชชาและบรรเทาต้นเหตุไปพร้อมกัน (Expanded edition of Buddhadhamma, 2016: 627)

เมื่อมีวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการก็จะพบว่าตัวแท้ของการศึกษาคือการพัฒนาตนโดยมีการพัฒนาปัญญาเป็นแกนกลางนั้นเป็นกระบวนการที่ดำเนินไปภายในตัวบุคคลแกนนำของกระบวนการแห่งการศึกษาได้แก่ ความรู้ความเข้าใจความคิดเห็นแนวความคิดทัศนคติค่านิยมที่ถูกต้องดีงามเกื้อกูลแก่ชีวิตและสังคมสอดคล้องกับความเป็นจริงเรียกสั้น ๆ ว่า สัมมาทิฏฐิ (Extended edition of the Buddhadharma, 2016 : 610)

สำหรับบุคคลที่นำวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการมาปฏิบัติจนกลายเป็นสัมมาทิฏฐิก็มองเห็นตามความเป็นจริงว่า ธรรมชาติทั้ง 5 ที่กล่าวไว้ข้างต้นนั้นก็อยู่ในกรอบของไตรลักษณ์ ซึ่งสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ประยุทธ์โต) ได้อธิบายว่า ลักษณะ 3 อากาที่เป็นเครื่องกำหนดหมายให้รู้ถึงความจริงของสภาวะธรรมทั้งหลายเป็นอย่างนั้น ๆ 3 ประการ ได้แก่ (1) อนิจจตา ความเป็นของไม่เที่ยง (2) ทุกขตา ความเป็นทุกข์หรือความเป็นของคงทนอยู่ไม่ได้ (3) อนัตตตา ความเป็นของไม่ใช่ตัวตน (คนไทยนิยมพูดสั้น ๆ ว่า อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา และแปลง่าย ๆ ว่าไม่เที่ยงเป็นทุกข์เป็นอนัตตา) ลักษณะทั้ง 3 อย่างนี้มีแก่สิ่งทั้งหลายเป็นสามัญอันเสมอเหมือนกันคือทุกอย่างที่เป็นสังขตะเป็นสังขารล้วนไม่เที่ยง คงทนอยู่ไม่ได้เสมอเหมือนกันทั้งหมด ทุกอย่างที่เป็นธรรม ทั้งสังขตะคือสังขารและอสังขตะคือวิสังขารล้วนมิใช่ตน ไม่เป็นอัตตาเสมอเหมือนกันทั้งสิ้นจึงเรียกว่า สามัญ

ลักษณะ ลักษณะเหล่านี้เป็นของแน่นอนเป็นกฎธรรมชาติมีอยู่ตามธรรมดาจึงเรียกว่า ธรรมนิยาม (Buddhist Dictionary, comprehensive edition, 2016: 120)

ธรรมอีกอย่างหนึ่งที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับธรรมชาติทั้ง 5 นี้ก็คือ ธรรมนิยาม ซึ่งก็คือ กำหนดแน่นอนแห่งธรรมดา กฎธรรมชาติ ความจริงที่มีอยู่หรือดำรงอยู่ตามธรรมดาของมันซึ่งพระพุทธเจ้าทรงค้นพบแล้วทรงนำมาแสดงชี้แจงอธิบายให้คนทั้งหลายได้รู้ตามมี 3 ตาม พระบาลีดังนี้ (1) สัพเพ สังขารา อนิจจา สังขารังปวงไม่เที่ยง (2) สัพเพ สังขารา ทุกขา สังขารังปวงคงทนอยู่ไม่ได้ (3) สัพเพ ธัมมา อนัตตา ธรรมทั้งปวงมิใช่ตน (Buddhist Dictionary, comprehensive edition, 2016: 146)

อนึ่งธรรมชาติทั้ง 5 ที่นำมากล่าวในบทความนี้มีความสัมพันธ์กับนิยาม 5 ในพระพุทธศาสนา ซึ่งนิยาม 5 หมายถึง กำหนดอันแน่นอนความเป็นไปอย่างมีระเบียบแน่นอนของธรรมชาติ, กฎธรรมชาติ ได้แก่ (1) อุดุนิยาม กฎธรรมชาติเกี่ยวกับอุณหภูมิจึงหรือปรากฏการณ์ธรรมชาติต่าง ๆ โดยเฉพาะดิน น้ำ อากาศ และฤดูกาล อันเป็นสิ่งแวดล้อมสำหรับมนุษย์ (2) พินิยาม กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการสืบพันธุ์ มีพันธุกรรมเป็นต้น (3) จิตตนิยาม กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการทำงานของจิต (4) กรรมนิยาม กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการกระทำของมนุษย์คือ กระบวนการให้ผลของการกระทำ (5) ธรรมนิยาม กฎธรรมชาติเกี่ยวกับความสัมพันธ์และอาการที่เป็นเหตุเป็นผลแก่กันแห่งสิ่งทั้งหลาย (Buddhist Dictionary Prathuanthamma edition, 2016 : 223)

จากการศึกษานี้พบว่า ธรรมชาติทั้ง 5 คือ ชรา ความแก่ พยาธิ ความเจ็บป่วย มรณะ ความตาย ความพลัดพรากจากกัน และการรับผลกรรม นี้ เมื่อเราหมั่นพิจารณาไตร่ตรองโดยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการแล้วก็จะพบว่า ธรรมชาติทั้ง 5 นี้ อยู่ในกรอบของกฎไตรลักษณ์หรือธรรมนิยาม คือ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และเป็นอนัตตาทั้งสิ้น และเราสามารถที่จะนำเอากฎนิยาม 5 ในพระพุทธศาสนาเข้าไปอธิบายธรรมชาติ 5 อย่างนี้ได้

ความยุติธรรมของมนุษย์

ธรรมตามมนุษย์ปุถุชนโดยทั่วย่อมจะมีความโกรธ โมโห ความโลภ ความอยากได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด ความหลง ยึดมั่นถือมั่น ราคะ ความกำหนัดยินดีอย่างไร้ขอบเขต อคติ ความลำเอียงด้วยความชอบพอ รักใคร่โปรดปรานเป็นพิเศษหรือเป็นส่วนตัว ลำเอียงด้วยความโกรธ ไม่ชอบหน้า ไม่ชอบนิสัย ไม่ชอบเป็นการส่วนตัวหรือไม่ชอบอื่น ๆ ลำเอียงด้วยความหลง ยึดมั่นถือมั่นไม่รู้จักปล่อยวาง จะเอาทุกอย่าง จะเอาให้ได้ดังใจทุกเรื่อง ลำเอียงด้วยความกลัว เกรงใจ ชี้ขาด ทำอะไรเขาไม่ได้เพราะกลัวเขา ไม่ว่าจะเขาจะผิดหรืออย่างไรก็ตามย่อมจะปล่อยให้เป็นผู้ถูกต้องเสมอ ตามที่วามานี้เป็นเรื่องหรือสภาวะที่เป็นปกติไม่ใช่เรื่องแปลกประหลาดมหัศจรรย์อะไร เป็นเรื่องที่มีมาแต่เดิม ในปัจจุบันนี้ก็มีปรากฏให้เห็นกันอยู่ แม้ในอนาคตจะเป็นช่วงเวลาที่ยืดยาวไกลขนาดใดก็ตาม ถ้ายังมีสรรพสัตว์อยู่ เรื่องเหล่านี้ก็ยังคงอยู่เช่นเดิม

โดยปกติทั่วไปธรรมชาติทั่วไปย่อมให้ความยุติธรรมกับมนุษย์สรรพสัตว์และธรรมชาติด้วยกันเสมอ เช่น เวลาดวงอาทิตย์ขึ้นทุกชีวิตก็ได้รับแสงสว่างเช่นกันหมด แม้สิ่งไม่มีชีวิตก็ยิ่งได้รับแสงสว่างด้วย เวลาฝนตกทุกชีวิตก็ได้รับน้ำฝนเช่นกัน แต่ในหมู่มนุษย์นั้นไม่มีความยุติธรรมแบบนี้ ความยุติธรรมของมนุษย์นั้นย่อมจะมีเงื่อนไข ย่อมอยู่ภายใต้กรอบ กฎ ระเบียบ ที่มนุษย์สร้างขึ้นมา เช่น กรณีทำความผิดเช่นกัน ตัวอย่างเช่น การขับรถฝ่าสัญญาณไฟแดง การลักลอบขนยาเสพติด การลักลอบขนคนต่างด้าวเข้าประเทศ การขายลอตเตอรี่เกินราคา การเรียกรับสินบน การขับรถบางประเภทที่ผิดอย่างชัดเจนบนทางด่วนหรือทางพิเศษ การชุมนุมทางการเมืองของแต่ละกลุ่ม การทำผิดกฎหมายบ้านเมืองของคนแต่ละกลุ่ม เหล่านี้ แม้หลายกรณีจะมีความผิดกฎระเบียบอย่างชัดเจนเหมือนกัน แต่การตัดสินคดีความให้เป็นเรื่องถูกหรือผิดนั้นไม่เหมือนกัน

อีกตัวอย่างหนึ่งในท่ามกลางสถานการณ์ปัจจุบันที่มีการแข่งขันกันสูงเพื่อสอบเข้าบรรจุทำงานในสถานที่หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งของภาครัฐหรือภาคเอกชนก็เช่นเดียวกัน มักจะปรากฏเป็นข่าวเรื่องเกิดความไม่

ยุติธรรมไม่เป็นธรรมในการสอบแข่งขันหรือสอบคัดเลือกอยู่เสมอ ๆ เช่น มีกรณีเด็กนายฝากมา เด็กผู้ใหญ่ฝากมา เด็กฝากของใครต่อใครที่รู้จักกันหรือเพื่อนกัน หรือมีแม่แต่คนที่อาศัยถูกการเรียกเก็บเงินที่ราคาแพงก็ยอมจ่ายให้แล้วสามารถแข่งคนอื่นเข้ามาบรรจุทำงานได้ จึงสามารถกล่าวได้ว่า มนุษย์ปุถุชนคนธรรมดาในโลกนี้ไม่ว่าจะเป็นใคร อยู่ในชาติใด นับถือศาสนาใดก็ตาม เขาก็จะมีความเหลื่อมล้ำกัน ไม่เสมอภาคกันเกือบทุกเรื่อง จะได้รับอภิสิทธิ์มากกว่ากัน ได้อะไรต่อมิอะไรมากน้อยกว่ากัน จนกลายเป็นทิวทัศน์สำหรับคนบางคนหรือบางกลุ่มว่า คนเช่นเราต้องเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ต้องมีเกียรติ ต้องให้ความเคารพ ต้องมีการต้อนรับที่สมเกียรติ ต้องเชื่อฟังเราเสมอไปจนกลายเป็นเรื่องธรรมดา เป็นความเคยชินกันไปสำหรับคนนั้นหรือกลุ่มนั้น และทำให้คนในสังคมต้องแบ่งแยกกันโดยอัตโนมัติ ไม่ยุติธรรมแก่ทุกคน คนที่มีส่วนได้จะบอกว่ายุติธรรม แต่สำหรับคนที่ไม่ได้จะบอกว่าไม่ยุติธรรม

ด้วยเหตุผลตามที่กล่าวมาจึงพอสรุปได้ว่า ความยุติธรรมของมนุษย์ปุถุชนนั้น มักจะมีเงื่อนไขหลายประการเสมอ จนมีคำกล่าวในหมู่มนุษย์อย่างกว้างขวางว่า บางครั้งการตัดสินอะไร ๆ ต่าง ๆ ทั้งคดีความและอื่น ๆ ก็มักจะมี 2 มาตรฐาน หรือไม่มีมาตรฐาน นั่นก็แสดงให้เห็นว่า ความยุติธรรมที่แท้จริงในหมู่มนุษย์ที่มีกฎกติกาและมีการตัดสินกติกาโดยมนุษย์นั้นไม่มีอยู่จริง มีแต่ประเภทมีเงื่อนไขว่า "ใคร" หรือ "คนของใคร" เป็นผู้ตัดสินใครเรื่องอะไร เท่านั้น

ธรรมชาติกับความยุติธรรม : ความจริงที่ไม่เคยตาย

ความยุติธรรมร้อยเปอร์เซ็นต์ในหมู่มนุษย์กับการตัดสินอะไรต่าง ๆ นั้น มีเงื่อนไขเสมอ ส่วนธรรมชาตินั้นให้ความยุติธรรมกับมนุษย์ทุกคนเสมอ ๆ หรือเรียกได้ว่า ความยุติธรรมของธรรมชาติทั้ง 5 นี้ ไม่เคยตาย ไม่เคยสูญหายไปไหน มนุษย์ทุกคนได้รับเหมือนกัน ไม่มีเด็กฝากของใคร เด็กเส้นของใคร ไม่มีเส้นใหญ่ ไม่มีใครได้รับการยกเว้น แม้พระพุทธเจ้าเองพระองค์ก็ทรงยอมรับว่ามีธรรมชาติเช่นนั้นอยู่จริงและทรงสอนให้ทุกคนทั้งชายและหญิง ทั้งชาวบ้านทั่วไปและนักบวช ให้หมั่นพิจารณาเนื่อง ๆ หรือบ่อย ๆ ซึ่งธรรมชาติที่กำลังพูดถึงนี้ก็คือสภาวะธรรมทั้ง 5 อย่าง อันได้แก่ ความแก่ ความเจ็บไข้ ความตาย ความพลัดพราก กรรมและผลกรรม หรือเรียกสั้น ๆ ว่าการรับผลของกรรม ให้ความยุติธรรมกับทุกชีวิต ที่พระพุทธองค์ทรงสอนให้ทุกคนหมั่นพิจารณาอยู่ เนื่อง ๆ พิจารณาอยู่อย่างสม่ำเสมอ อย่าได้ขาด เพื่อจะป้องกันไม่ให้เป็นประมาทแล้วไปทำเรื่องอื่น ๆ จนลืมนิยามซึ่งความเป็นความจริงของชีวิตของมนุษย์แต่ละคนและของสรรพสัตว์ด้วย ทำให้เกิดความหลงใหลไม่รู้จริง หลงยึดมั่นถือมั่นจนกลายเป็นเหตุแห่งทุกข์นานาประการ ซึ่งจะได้อธิบายดังนี้

1. ความแก่ ความชรา ให้ความยุติธรรมเสมอกับมนุษย์ทุกคน ถ้ามว่า ใครเกิดมาแล้วไม่แก่ มีไหมยกตัวอย่างเช่น คนที่มีวาสนาบารมี มีข้าวของเงินทอง ยศถาบรรดาศักดิ์แบบล้นฟ้า สามารถที่จะเอาสมบัติที่ตนมีอยู่นั้นไปแลกไปทำอะไรก็ได้ แต่ทำไมจึงเอาไปแลกไม่ให้เห็นเองต้องแก่ชราไม่ได้ อย่างที่ทำได้ก็เพียงแต่ให้หมอเขาทำศัลยกรรมตกแต่งใบหน้าหรือร่างกายให้ดูภาพลักษณ์ภายนอกเหมือนไม่แก่ แต่ในความเป็นจริงก็แก่เหมือนเดิม เรื่องความแก่นี้แม้แต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ทรงประเสริฐกว่าเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ผู้ไม่ทรงมีกิเลสเลยก็ยังทรงแก่ชรา ทรงข้ามพ้นความแก่ไม่ได้ ดังข้อความที่ปรากฏในพระไตรปิฎกตอนหนึ่งที่พระองค์ตรัสกับพระอานนท์ว่า ดูก่อนอานนท์ บัดนี้ เราแก่เฒ่าเป็นผู้ใหญ่วัยล่วงผ่านวัยมาโดยลำดับแล้ว วัยของเราเป็นมาถึง 80 ปีแล้ว เกวียนเก่ายังจะใช้ไปได้เพราะการซ่อมแซมด้วยไม้ไผ่ แม้ฉันทิใด กายของตถาคตฉันนั้นเหมือนกันยังเป็นไปได้ก็คล้ายกับเกวียนเก่าที่ซ่อมแซมด้วยไม้ไผ่ (ที.มหา. 10/93/86) คนอื่น ๆ ในโลกนี้ ล้วนต้องแก่กันทั้งนั้นถ้ายังไม่ตายตอนเป็นหนุ่มสาว นี่คือความยุติธรรมของธรรมชาติซึ่งเป็นความจริงที่ไม่เคยตาย

ข้อที่ 1

2. ความเจ็บไข้ ไม่สบาย ให้ความมฤตธรรมเสมอกับมนุษย์ทุกคน ถามว่า ใครเกิดมาแล้วไม่เคยเจ็บป่วยอะไรเลยสักครั้งในชีวิต มีไหม ใคร ๆ ก็ตามเกิดที่ไหน เกิดเป็นอะไร มีการศึกษาอย่างไร ประกอบอาชีพอะไร ทุกคนล้วนมีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา จะมากหรือน้อยนั้นเป็นเพราะวิบากกรรมของคนนั้นที่ทำมาตั้งแต่ชาติปางก่อน ดังข้อความในพระไตรปิฎกตอนหนึ่งที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสกับสุภมาณบุตรของโตทยพราหมณ์ว่า คุณก่อนมาพบ บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม เป็นผู้ม้ปกติเป็ยดเป็ยนสัตว์ด้วยฝ่ามือ ก้อนดิน ท่อนไม้ หรือศาดรา เขาตายไปจะเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก เพราะกรรมนั้นอันเขาให้พริ้งพร้อม สมทานไว้อย่างนี้ หากตายไปไม่เข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก ถ้ามาเป็นมนุษย์ เกิด ณ ที่ใด ๆ ในภายหลัง จะเป็นคนมีโรคมาก คุณก่อนมาพบ บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม เป็นผู้ม้ปกติไม่เป็ยดเป็ยนสัตว์ด้วยฝ่ามือ ก้อนดิน ท่อนไม้ หรือศาดรา เขาตายไป จะเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เพราะกรรมนั้นอันเขาให้พริ้งพร้อม สมทานไว้อย่างนี้ หากตายไป ไม่เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ถ้ามาเป็นมนุษย์เกิด ณ ที่ใด ๆ ในภายหลัง จะเป็นคนมีโรคน้อย (ม.อุปริ. 14/288/284-285) แม้แต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ยังทรงประชวรด้วยพระโรคโลหิตปักขันทีกาฬาร นี้ก็คือความมฤตธรรมของธรรมชาติซึ่งเป็นความจริงที่ไม่เคยตาย ข้อที่ 2

3. ความตาย การสิ้นลมหายใจ ให้ความมฤตธรรมเสมอกับมนุษย์ทุกคน ถามว่า ท่านเคยเห็นใครที่เกิดมาแล้วไม่ตาย มีไหม แม้คนจน คนรวย คนมีการศึกษา คนที่มีบุญญาบารมี มีข้าวของเงินทอง ยศถาบรรดาศักดิ์ เกียรติศักดิ์ที่สูงส่ง ทำไมจึงเอาไปแลกกับความตายคือทำให้ตนเองไม่ต้องตายไม่ได้ ยิ่งคนที่เรียนรู้อาณาทางการแพทย์ มีความรู้เต็มเปี่ยมสามารถที่จะรักษาโรคภัยไข้เจ็บได้นานาชนิดแต่แล้วทำไม คุณหมอทั้งหลายจึงไม่สามารถข้ามพ้นความตายไปได้ หมายความว่า ทำไมคนที่เป็นหมอแท้ ๆ จึงยังต้องตาย ทำไมจึงไม่คิดค้นทดลองหายาชนิดใดก็ได้เมื่อบริโภคเข้าไปแล้วจะทำให้ไม่ต้องตาย คนที่พวกมนุษย์เขารังเกียจกันมาก คนที่มีคนเคารพรักคนนับถือบูชาจงรักภักดีมากมาย ก็ไม่มีใครรอดตายไปได้สักคน ตายกันหมด เกิดเท่าไร ตายเท่านั้น แม้แต่สัตว์เดรัจฉานทุกชนิดก็ยงตาย ทั้งนี้ก็มีทั้งจำพวกตายเองก็มี จำพวกตายเพราะอุบัติเหตุก็มี จำพวกตายเพราะขาดอาหาร ขาดยา ก็มี จำพวกตายเพราะโรคภัยไข้เจ็บนานาชนิดก็มี จำพวกตรอมใจตายก็มี จำพวกตายเพราะสิ้นบุญก็มี จำพวกตายเพราะหมดอายุก็มี จำพวกตายเพราะหมดกรรมก็มี

ความตายนี้มีมาพร้อมกับความเกิด เมื่อเกิดมาได้ก็ตายได้เช่นกัน พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสสอนเรื่องความตายไว้ในพระไตรปิฎกว่า ทหรา จ มหนตา จ เย พาลา เย จ ปณชิตา สพเพ มจจุวสึ ยนติ สพเพ มจจุปรายนาฯ แปลว่า คนทั้งหนุ่มและแก่ ทั้งโง่และฉลาดทั้งหมดย่อมพากันไปสู่อำนาจของมัจจุคือความตาย ทั้งหมดมีความตายรออยู่ข้างหน้า (ขุ.ธ. 25/380/448) ทหราปิ จ เย วุชฌมา เย พาลา เย จ ปณชิตา อชฌมา เจวทฬิททา จ สพเพ มจจุปรายนาฯ ยถาปิ กุมภการสส กต มตติกาชานี ขุททกถจ มหนตถจ ยถจ ปกุกิ ยถจ อามกั สพพิ เกทปริยนต์ เอว มจจจานชีวิตา คนเหล่าใด ทั้งเด็กทั้งผู้ใหญ่ ทั้งพาลทั้งบัณฑิต ทั้งมั่งมี ทั้งขัดสน ล้วนมีความตายเป็นเป็งหน้า ภาชนะดินที่นายช่างหม้อกระทำแล้ว ทั้งเล็กทั้งใหญ่ ทั้งสูงทั้งดึบ ทุกชนิดมีความแตกเป็นที่สุด ฉันทิ ชีวิตของสัตว์ทั้งหลายก็ฉันทันนั้น (ที.มหา. 10/108/141) เรื่องความตายนี้แม้สัมมาสัมพุทธเจ้าก็ยังทรงเสด็จดับขันธปรินิพพาน อนิจจาชีวาเอ๋ย ไม่รอดเลยสักคนตายไปแล้ว ไม่ว่าจะเป็นจักรพรรดิหรือหมัดแมว ก็ไม่แคล้วอาศัยเหมือนกันเอย นี้ก็คือความมฤตธรรมของธรรมชาติอีกประการหนึ่งซึ่งเป็นความจริงที่ไม่เคยตาย ข้อที่ 3

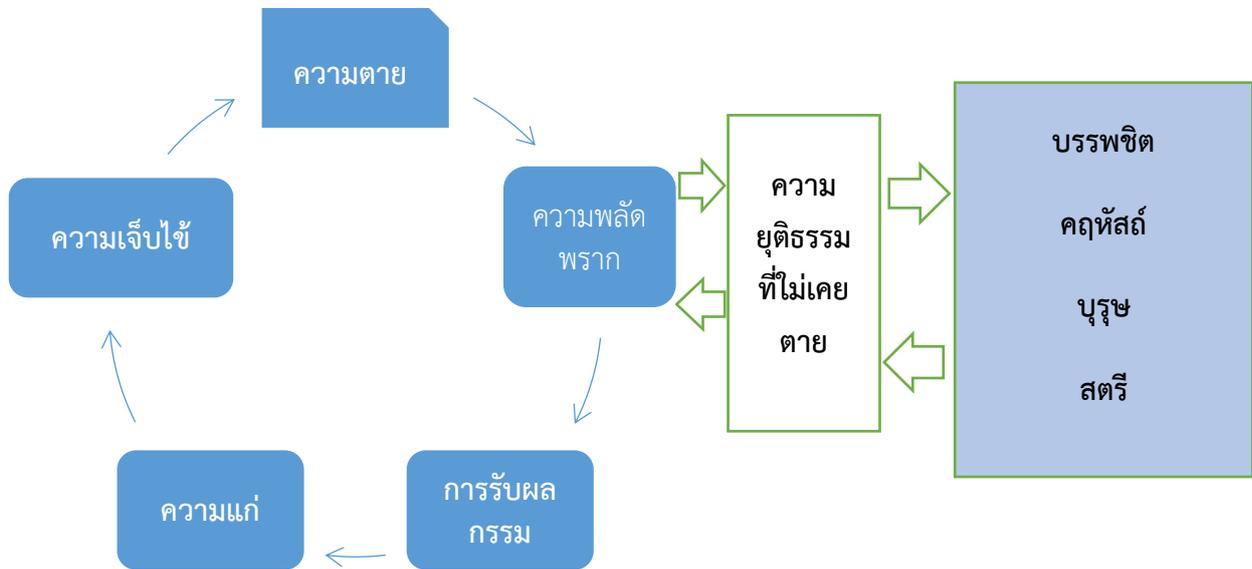
อีกอย่างหนึ่ง อาจจะมีใครหลายท่านพากันคิดว่า เรื่องที่น่าจะเป็นก็คือคนจนยากไร้เช็ญใจ ขาดการศึกษา ขาดทรัพย์สินสมบัติทั้งปวง อยู่ในถิ่นทุรกันดาร ทำมาหากินก็แสนจะลำบาก ขาดโอกาสในสังคมโดยประการทั้งปวง คนพิการลักษณะต่าง ๆ เท่านั้น น่าจะแก่ น่าจะเจ็บไข้ และน่าจะตาย ส่วนคนที่มีการศึกษาสูง คนร่ำรวย คนมีโอกาสดทางสังคม คนที่บอกกับตนเองว่า เป็นผู้ดี เป็นต้นนั้น ไม่น่าจะแก่ ไม่น่าจะเจ็บไข้ และไม่ น่าจะต้องตายเลย แต่ก็ไม่รอดสักคน นี้คือความมฤตธรรมอย่างแท้จริงที่ไม่เคยตายของธรรมชาติเหล่านี้

4. ความพลัดพราก จากคนจากสัตว์จากทรัพย์สมบัติอันเป็นที่รักที่ชอบใจ ให้ความมฤตธรรมเสมอกับมนุษย์ทุกคน หากจะถามว่า ตั้งแต่เกิดมาจนถึงวันนี้ ตัวท่านเองเคยพลัดพรากจากใคร หรือจากอะไรแล้วบ้าง ซึ่งบางทีเราก็กินพลัดพรากจากเขา หรือบางทีเขาก็กินพลัดพรากจากเรา หรือต่างคนต่างไปเมื่อถึงเวลา ใครบ้าง หรืออะไรบ้างที่อยู่กับตัวท่านเองตั้งแต่เกิดมาจนถึงวันนี้ที่อยู่ด้วยกันจริง ๆ แม้แต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ก็ทรงพบกับความพลัดพราก กล่าวคือประสูติที่ระหว่างกรุงทเวทหะเมืองหลวงของแคว้นโกลิยะ และกบิลพัสดุ์เมืองหลวงของแคว้นสักกะ ก่อนทรงผนวชเสด็จประทับอยู่ที่กรุงกบิลพัสดุ์เมืองหลวงของแคว้นสักกะ พลัดพรากจากพระมารดา จากพระบิดา จากพระชายา พระโอรส จากราชสมบัติ ตอนเสด็จดับขันธปรินิพพานก็ปรินิพพานที่เมืองกุสินาราแคว้นมัลละ นี่คือการมฤตธรรมของธรรมชาติซึ่งเป็นความจริงที่ไม่เคยตาย ข้อที่ 4

5. การรับผลของกรรม ให้ความมฤตธรรมเสมอกับมนุษย์ทุกคนเสมอกัน หากจะถามว่า ที่ท่านมีอะไรต่าง ๆ ท่านเป็นหรือดำรงอยู่ในตำแหน่งต่าง ๆ ที่ท่านได้อะไร ๆ มาจนถึงวันนี้ ท่านได้มาเฉย ๆ โดยที่ไม่ต้องทำอะไรเลยแม้แต่ชนิดเดียวหรือไม่ ก็ตอบได้ว่า ไม่ใช่เลย การที่มนุษย์ทุกคนจะได้จะมีหรือจะเป็นอะไรต่าง ๆ นั้น ล้วนมาจากการกระทำและผลของการกระทำทั้งนั้น เรื่องการรับผลของกรรมนี้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสว่าเป็นอนิจจังซึ่งหมายถึงเรื่องที่ไม่ควรคิดด้วยตรรกะต่าง ๆ ว่า เพราะทำอะไรมาจึงมาเกิดเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ และได้พบกับอะไรต่าง ๆ ทั้งที่น่าชอบใจและไม่ชอบใจ มีแต่พระองค์เท่านั้นทรงทราบชัดในเรื่องนี้ มีพระบาลีรับรองเรื่องนี้ไว้ในพระไตรปิฎกว่า กมมวิปาโก ภิกขเว อจินตโยโย น จินตเตตพโพ ย จินตเตนโต อุมมาทสสุ วิฆาตสสุ ภาคี อสสุฯ แปลว่า ท่านผู้เห็นภัยในวิภวัญจะทั้งหลาย วิบากแห่งกรรม เป็นสิ่งที่ไม่ควรคิด เมื่อบุคคลคิดจะพึงเป็นผู้มีส่วนแห่งความเป็นบ้า เตือดร้อน (อง.จตุกก 21/77/104) หากท่านใดมีความต้องการศึกษาเรื่องการรับผลของกรรมโดยพิสดารขอเชิญอ่านในคัมภีร์ขุททกนิกาย อปทาน พุทธวงศ์ และจรียาปิฎก พระไตรปิฎก คัมภีร์ลำดับที่ 32 และ 33 นั้นเทอญ นี่คือการมฤตธรรมของธรรมชาติซึ่งเป็นความจริงที่ไม่เคยตาย ข้อที่ 5 เหตุไรเล่า ธรรมชาติทั้ง 5 นี้ จินตธรรมดีแท้ ยุติธรรมทั้งในอดีตกาลที่ผ่านมา ทั้งในปัจจุบันกาล และอนาคตกาล เขาไม่แบ่งแยกมนุษย์เลย ไม่เห็นแก่หน้าใครทั้งสิ้น ไม่มีการลำเอียงกับใครโดยประการใด ไม่ยอมให้ใครที่เกิดขึ้นมาแล้วผ่านอำนาจของตนไปได้ ควบคุมได้ทั้งหมด ไม่มีใครเอาอะไรมาต่อรองได้ ไม่มีใครที่จะไปกระชับต่อรองเพื่อขอแลกเปลี่ยนไม่ให้ตนเองและพวกพ้องต้องประสบพบเจอกับธรรมชาติทั้ง 5 นี้ได้เลย หากจะมีคำถามว่า แล้วจะมีใครบ้างไหมที่จะสามารถก้าวล่วงข้ามพ้นจากธรรมชาติเหล่านี้ได้ ก็สามารถตอบว่า มี คือ สมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า และพระอรหันตชีนาสพ ท่านเหล่านี้หมดเชื้อคือกิเลสที่เป็นสิ่งต้องให้ทำกรรมและเสวยผลแห่งกรรมอย่างไม่มีที่สิ้นสุดโดยสิ้นเชิงแล้ว ท่านเปรียบอริยบุคคลทั้ง 3 ประเภทนี้ว่า เหมือนเปลวไฟที่ไหม้เชื้อจนหมด ไม่มีเชื้อต่อไป เมื่อดับไปก็ดับได้อย่างสนิท ไม่กลับมาลุกเป็นไฟได้ใหม่ เพราะหมดเชื้อเพลิงนั่นเอง เมื่อไม่เกิดใหม่ธรรมชาติทั้ง 5 นี้ก็รับกวณทำอะไรท่านไม่ได้ต่อไป

เมื่อเราทราบว่าเป็นโลกมนุษย์ของเรา นอกจากธรรมชาติ 5 ประการ คือ ความแก่ ความเจ็บไข้ ความตาย ความพลัดพราก และการรับผลของกรรม นี้ ไม่มีอะไรยุติธรรมอย่างแท้จริง ความยุติธรรมมักจะผูกติดไว้กับเงื่อนไขเสมอ สิ่งที่เราต้องทำก็คือ การมีสติ รู้เท่าทันต่อสิ่งต่าง ๆ มองสิ่งต่าง ๆ ว่าอยู่ภายใต้อำนาจของอนิจจังไม่เที่ยง ทุกขังเป็นทุกข์ทนอยู่ในสภาพเดิมตลอดไปไม่ได้ อนัตตาบังคับบัญชาสั่งการไม่ได้ ต่อจากนั้นก็รู้จักการปล่อยวางความยึดมั่นถือมั่น ขอให้ทำความเข้าใจกับตนเองว่า แม้เราอาจจะไม่ได้รับความยุติธรรมจากมนุษย์ด้วยกันในบางเรื่องหรือไม่ในทุกเรื่อง แต่ทั้งเราและเขาก็ยังได้รับความยุติธรรมจากธรรมชาติทั้ง 5 นี้เสมอ

ภาพรวมความยุติธรรมของธรรมชาติความจริงที่ไม่เคยตายของมนุษย์

บทสรุป

สภาวะธรรมทั้ง 5 อย่าง คือ ความแก่ชรา ความเจ็บป่วย ความตาย ความพลัดพรากจากกัน และการรับผลของกรรม ที่เรียกว่า ธรรมชาติ ในที่นี้ เพราะสาเหตุคือ ทั้ง 5 อย่างนี้ เกิดมีขึ้นเองไม่มีใครมาสร้างมาบังคับบัญชาหรือมาทำให้เกิด เมื่อมีเหตุปัจจัยพร้อมที่จะให้เกิด ก็เกิดได้เองไม่มีใครห้ามหรือขัดขวางได้ และธรรมชาติทั้ง 5 นี้เท่านั้นบนโลกมนุษย์นี้เป็นสิ่งที่มอบความยุติธรรมเสมอภาคอย่างไม่เคยตายให้แก่ทุกชีวิตของมนุษย์และสรรพสัตว์อย่างทั่วถึงสม่ำเสมอทั้งสตรีบุรุษคฤหัสถ์บรรพชิต ทั้งนี้เพราะว่าไม่มีใครได้รับการยกเว้นแต่ประการใดที่จะไม่แก่ ไม่ป่วยไข้ ไม่ตาย ไม่ต้องพลัดพราก และไม่ต้องรับผลของกรรม ซึ่งไม่เหมือนความยุติธรรมที่ถูกตัดสินโดยมนุษย์อันเป็นความยุติธรรมแบบมีเงื่อนไข ภายใต้เรื่องราวหรือเหตุการณ์ลักษณะเดียวกันแต่เป็นของคนละคนหรือคนละกลุ่มอาจถูกตัดสินว่า ผิดหรือถูก ทั้งนี้สุดแล้วแต่คนตัดสินจะยืนอยู่ข้างไหนด้วยเงื่อนไขอะไรบ้างในขณะนั้น

References

- Mahamakut Ratchawitthaya, Foundation, Tripitaka and Commentary Translation, Volume 17,11th Edition, Nakhon Pathom : Printed at MahamakutRatchawitthaya Printing House
- MahamakutWittayalai, Foundation, Pali Tipitaka, Siamrath Edition, Volume 10, 13, 14, 21, 22,25, Bangkok : MahamakutRajawittayalai Publishing House
- MahamakutRajawittayalai, Foundation. Wisutthimakha Translator Part 2 Part 1, Bangkok : 9th edition, Mahamakut Rajawittayalai Printing House
- The Royal Institute, Dictionary of the Royal Institute 2011, Bangkok : Siriwattana Inter-Print Public Company Limited
- Ducarme, F., & Couvet, D. (2020). What does 'nature' mean?. *Palgrave Communications*. Hobbes, T. (1996). *Leviathan*. New York: Oxford University Press.

Hobbes,T. (2008). Human nature and derpore poitico. New York: Oxford University Press.

John Rawls. A Theory of Justice, London 1972.

Lord Denning. (1995). The Road to Justice. London : Stevens and Sons.

Mahamakut Foundation, Wisutthimakka Translation, Part 2 , Part 1 , 9th edition, Mahamakut Rajawittayalai Printing House, 1999

Somdej Phra Buddhakosachan (P.A.Prayutto) Buddhist Dictionary, Glossary Edition. 27th printing, Bangkok : Dhammasapa Buddhism Printing House, 2016

Somdej Phra Buddhakosachan (Ph.P.Prayutto) Buddhist Dictionary Thammasat Edition. 34th printing, Bangkok : Buddhism Printing House of Thammasapa, 2016

Somdej Phra Buddhakosachan (P.A.Prayutto) Buddha Dharma, amended edition 47th printing, Bangkok : Palitham Publishing House, affiliated with Pet & Home Publishing Company Limited 2016

